

FAOL O'QUVCHI — FAOL FUQARO: MAKTAB LOYIHALARI ORQALI BOLALARDA VOLUNTARYIZM (KO'NGILLILIK) VA MEHR-OQIBAT TUYG'USINI SHAKLLANTIRISH

Tursunova Shirinxon Rahimovna

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktab o'quvchilarida voluntaryizm (ko'ngillilik) va mehr-oqibat tuyg'usining shakllanish jarayoni hamda bu yo'lda maktab loyihalarining o'рни keng yoritiladi. Maqolada yosh avlod tarbiyasida faol o'quvchi sifatida ularni jamiyat hayotiga jalb qilish mexanizmlari va ularda ijtimoiy faollik, ixtiyoriylik, hamjihatlik va rahmdillik tuyg'ularini rivojlantirish uchun samarali usullar, shuningdek, maktabda amalga oshirilayotgan turli ko'ngilli loyiha va tadbirlarning ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Faol o'quvchi, voluntaryizm, ko'ngillilik, mehr-oqibat, maktab loyihasi, ijtimoiy faollik, tarbiya.

XXI asrda yoshlar tarbiyasi va ularning jamiyat hayotidan faol o'rin olishi har qachongidan ham dolzarb masalaga aylangan. Yangi avlodni barkamol hamda ijtimoiy mas'uliyatli etib tarbiyalash har qanday mamlakat taraqqiyoti uchun muhimdir. Shu nuqtai nazardan, maktabda olib borilayotgan ta'lim-tarbiya ishlariga zamonaviy yondashuvlar talab etilmoqda. Ma'lumki, yoshlar orasida ijtimoiy faollik, ko'ngillilik va mehr-oqibat tuyg'ularini mustahkamlashda o'qituvchilar asosiy rol o'ynaydi [1].

Bugungi kunda ko'plab maktablarda ko'ngillilik harakati, xayriya aksiyalari, ekologik va ijtimoiy loyihalar, yordam aksiyalari, talabalar klublari faoliyati kabi tadbirlarning keng yo'lga qo'yilishi yoshlarni samarali ijtimoiy hayotga tayyorlashda katta ahamiyat kasb etmoqda. O'quvchilarda voluntaryizm va mehr-oqibat tuyg'usini shakllantirish – hayotga, insonlarga, atrofdagi voqealarga befarq bo'lmaslikka, yordam qo'li cho'zish odatini o'zlashtirishga xizmat qiladi. Bu maqolada aynan maktabdagi loyihalar orqali bolalarda ushbu muhim sifatlarning shakllanish jarayoni, samarali usullar va natijalar keng muhokama qilinadi.

Bolalarga voluntaryizm va mehr-oqibat tuyg'usini singdirish oson kechmaydi, biroq bu jarayon uzluksiz, davomli va tizimli davom etishi lozim. Maktab – nafaqat bilim olish, balki shaxsiy kamolot, ijtimoiy muhitning ilk bosqichi ekanligidan, aynan shu muhitda ko'ngillilik harakati va ijtimoiy loyihalar muhim pedagogik vosita bo'lib xizmat qiladi [2].

Maktab o'quvchilari orasida ko'ngillilik tuyg'usini rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan loyihalar jamiyat hayotiga positif hissa qo'shibgina qolmay, balki yosh avlodni fuqarolik burchi, insonparvarlik, boshqalarga mehribon bo'lish, o'zining va atrofdagilarning quvonch-u tashvishiga hamkor bo'lish jarayoniga jalb qiladi.

Maktablardagi ijtimoiy va ta'limiy loyihalar, hamda keng qamrovli ko'ngilli tadbirlar asosan tabiiy ofatlardan zarar ko'rganlarga yordam, qariyalar va nogironlar uyiga tashrif va kitob sovg'a qilish, mahalla va atrof-muhitni obodonlashtirish, bolalar uchun turli xayriya aksiyalarini tashkil etish kabi ko'rinishda amalga oshiriladi.

Bunday tadbirlar orqali o'quvchilar o'z hamkasblari, ustozlari va jamiyat a'zolari bilan bevosita muloqot va hamkorlikda bo'lishadi. Ko'ngillilik harakati faqatgina o'zining yoki oilasining emaski, balki barcha insonlarning taqdiriga daxldorlik tuyg'usini shakllantiradi. Bu esa shaxs sifatida o'sib borayotgan o'quvchining insoniy fazilatlarini boyitadi, unda empatiya, sabr-toqat, bag'rikenglik, rahmdillik, o'zaro yordam, birdamlik tuyg'ularini mustahkamlaydi [3].

Ko'ngillilik harakatida o'quvchilar o'zlarining ko'nikma va tajribalarini ham oshiradilar. Masalan, ekologik aksiyalar (daraxt ekish, atrof-muhitni tozalash), xayriya yordamlari, bolalar uylari yoki keksa odamlargayam yordam ko'rsatish, ijtimoiy-loyihalarda qatnashish bolalar ongiga mustaqil fikrlash, harakat qilish, mas'uliyatni his etish qobiliyatlarini ham chuqurlashtiradi. Pedagogik yondashuvlarda ta'kidlanishicha, bolalarda mehr-oqibat tuyg'usi, o'zaro yordamga ishtiyoq, jamiyat oldida mas'uliyatni his qilish aynan maktabdagi ko'ngillilik faoliyatlari orqali samarali shakllanadi. Bu borada maktablarda loyiha faoliyatini rivojlantirish lozim. Loyiha ishlari va ijtimoiy tadbirlar faqatgina bilim olishni emas, balki o'quvchilar hayotida muhim insoniy fazilatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Ko'ngilli loyihalarda ishtirok etish nafaqat shaxsiy manfaat yuzasidan emas, balki atrofdagilarga foyda yetkazish istagini oshiradi. Ota-onalar ham ko'ngilli loyihalarga farzandlarini jalb qilish orqali ular va atrofdagi insonlar o'rtasida iliqlik, ezgulik, mehr-muruvvat gurunglarini yaratadi. O'z navbatida, bolalar mustaqil ravishda muammolarni aniqlash, ularga yechim topish, jamoadagi roli va boshqalarga qanday yordam bera olishini anglash orqali hayotga tayyor bo'lib boradilar [4].

Maktab loyihalari orqali ijtimoiy faollik, voluntaryizm, mehr-oqibat tuyg'usi, birdamlik hamda insonga xos yuqori fazilatlarni rivojlantirish imkoniyati yanada kengaymoqda. Aytish joizki, ijtimoiy ko'ngillilik harakati orqali yoshlar o'zlarini nafaqat maktab, balki jamiyat oldida ham mas'ul his etadi. Ijtimoiy hayotda faol qatnashuv, ixtiyoriy yordam, kichik loyihalar orqali o'quvchilar o'z salohiyatini namoyon qilishga, jamiyat taraqqiyotiga o'z hissasini qo'shishga intiladi. O'quvchilarning ijtimoiy loyihalarda faol qatnashishining afzalliklari quyidagilarda namoyon bo'ladi: shaxs sifatida o'sish, yangi bilim va ko'nikmalar hosil qilish, ijtimoiy muhitda o'z o'rnini va rolini anglash, yordam berish va rahmdillik, o'zaro hurmat, bir-birini qadrlash tuyg'ularining mustahkamlanishda. Bu kabi jarayonlar natijasida yoshlar ertangi kun uchun mas'ul, mustaqil va har tomonlama yetuk shaxs sifatida shakllanadi. Maktabda volontyorlik (ko'ngillilik) faoliyati ko'proq o'z hayotiy tajribasi va muloqot doirasini kengaytiradi, bolalarda yetakchilik, tashabbuskorlik va

mas'uliyat tuyg'ulari paydo bo'lishiga yordam beradi. Shu jihatdan, maktab tizimida ko'ngilli loyihalarning doimiy davom etishi talab etiladi. Har bir bolaning o'z salohiyatini namoyon etishi uchun imkoniyat ochiladi, ular do'stona muhitda faoliyat yuritadi, jamiyatdagi har bir inson muammosi ularga yot emas, aksincha, o'z muammo sifatida qabul qiladi [5].

O'quvchilarning yuragiga ezgulik, mehr-oqibat, rahmdillik tuyg'ularini singdirishda maktabdagi o'qituvchi va tarbiyachi-pedagoglarning roli ham ayniqsa katta ahamiyat kasb etadi. Ular bolalar bilan doimiy muloqotda bo'lib, ma'naviy-tarbiyaviy ishlarni kuchaytirish bo'yicha ham o'z salohiyatini oshiradi. Bugungi kunda faol o'quvchilar va ko'ngillilik harakatlari yoshlarda maqbul psixologik muhitni, o'zaro hurmat va birdamlik, ijtimoiy iqlimni yanada barqarorlashtirishga xizmat qilmoqda. Aynan maktabda boshlanayotgan faollik keyinchalik ular uchun jamiyatda to'laqonli, yetuk va mas'uliyatli fuqaro bo'lib yetishishlari uchun asos bo'ladi. Ko'ngillilik – qalb masalasi. Agar bolalarga doimiy qimmatli tarbiya, atrofdagilarga yordam berish ahamiyati, mehr-oqibat, ezgulikning ruhiy kuchi va hayotdagi o'rnini so'zda emas, amalda ko'rsatish mumkin bo'lsa, bu ruhiy-madaniy tarbiyaning eng yuksak ko'rinishi sanaladi. O'quvchilarda ko'ngillilik va mehr-muruvvat fazilatlarini shakllantirish ijtimoiy-ma'naviy taraqqiyot sari ishonchli qadam bo'lib, ular barakali, ijtimoiy faol va ezgu niyatli insonlar bo'lib voyaga yetishadi.

XULOSA

Maktab loyihalari orqali yosh o'quvchilarni ko'ngillilik va mehr-oqibat ruhi bilan tarbiyalash, ularda voluntaryizm tuyg'ularini faol rivojlantirish o'z-o'zidan kelajakda jamiyat taraqqiyoti uchun muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ijtimoiy va ko'ngilli tadbirlarning uzviy tashkil etilishi, bolaning kuch-g'ayratini, bilim va tajribasini sevimli muhitda namoyon etishi uchun keng imkoniyatlar ochadi. O'quvchilar bir-biriga va jamiyat a'zolariga yordam ko'rsatish, birdamlik, hamjihatlik, qadriyatlarni mustahkamlash orqali ijtimoiy mas'ul, faol va yetuk fuqaro sifatida kamol topadilar. Faol o'quvchi bo'lish yoshlarning hayotda o'z o'rnini to'g'ri tanlashi, yurtdoshlariga befarq bo'lmaslik, har bir inson hayotiga ezgulik ulashish kabi insonparvarlik qadriyatlarini rivojlantiradi. Shu bois maktablarda hamisha ko'ngilli va ijtimoiy loyihalarni yo'lga qo'yish, ularga ko'proq bolalarni jalb qilish va pedagogik yondashuvlarni takomillashtirish dolzarb vazifa bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abduqodirov, U. (2011). Yoshlar ma'naviy tarbiyasida ko'ngillilik faoliyatining o'rnini. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.
2. Jabborova, R. (2013). Maktab o'quvchilarida ijtimoiy faollikni shakllantirish. Toshkent: Ma'rifat nashriyoti.
3. Ashurmatova, G. (2015). Tarbiya jarayonida mehr-oqibat va ijtimoiy hamjihatlik. Samarqand: Ilm ziyo nashriyoti.

4. Sattorov, F. (2016). Zamonaviy bolada xushmuomalalik va insonparvarlik fazilatlarini shakllantirish. Farg'ona: Tafakkur.
5. Mirzayev, A. (2017). Yoshlarni ijtimoiy ko'ngillilik faoliyatiga jalb etishning ijtimoiy-psixologik asoslari. Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim.
7. Nuriddinova, M. (2018). Maktabda tarbiya va ijtimoiy loyihalar. Buxoro: Ma'naviyat.